

Araştırma Makalesi / Research Article

TERÖRE KARŞI GÜVENLİ KENTLERDE TOPLUM DAYANIKLILIĞI VE HAZIR OLMA POLİTİKALARI: CTPN¹ ÖRNEĞİ

Orhan GÖKÇE*
Abdullah ŞENGÖNÜL**

Öz

Kentlerin yaşanabilir mekanlar kılınmasının araçlarından biri güvenliğin sağlanmasıdır. Kentsel güvenlik karşısındaki temel tehditlerden biri terörizmdir. Terörizmin sürekli değişen doğası ve yöntemleri kentsel ölçekte yeni politikaları ve uygulamaları gerekli kılmaktadır. Yeni politika ve uygulamalar dayanıklılık, kırılabilirlik gibi araç kavramlar çerçevesinde açıklanmaktadır. Teröre karşı güvenli kentleri oluşturmak için tasarım ve planlama politikaları kentin fiziki yapısına odaklanmaktadır. Toplum temelli politikalar ise toplum dayanıklılığı ve hazır olmaya yöneliktir. Bu çalışmanın amacı, teröre karşı güvenli kentlerin oluşturulmasında toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikalarını incelemektir. Toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikalarının alt boyutları dayanıklılığın inşası, iletişim, eğitim, radikalleşmenin önlenmesi olarak belirlenmiştir. Örneklem olarak Teröre Karşı Hazır Olma Ağı'na üye olan kentlerdeki yapılan iyi uygulamalar seçilmiştir. Çalışmada literatür taraması yapılmış ve ikincil kaynaklardan veri toplanmıştır. Çalışmada toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikalarında iyi uygulamalardan hareketle politika önerileri geliştirmenin mümkün olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Kentsel Güvenlik, Hazır Olma, Toplum Dayanıklılığı.

¹ CTPN: Counter Terrorism Preparedness Network/Teröre Karşı Hazır Olma Ağı

* Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi İ.İ.B.F. Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, ogokce@selcuk.edu.tr, ORCID: 0000-0003-3095-8466

** Dr., Kişisel Verileri Koruma Kurumu, aseng66@gmail.com, ORCID:0000-0003-4483-5192

COMMUNITY RESILIENCE AND PREPAREDNESS POLICIES IN SAFE CITIES AGAINST TERRORISM: THE CASE OF CTPN

ABSTRACT

One of the means of making cities livable places is to ensure security. Terrorism is one of the main threats to urban security. The ever-changing nature and methods of terrorism make new policies and practices necessary on urban scale. The new policies and practices are explained within the framework of concepts such as resilience, fragility. In order to create safe cities against terrorism, design and planning policies focus on the physical structure of the city. Community-based policies, on the other hand, focus on community resilience and preparedness. The aim of this study is to analyze the community resilience and preparedness policies in the creation of safe cities against terrorism. The sub-dimensions of community resilience and preparedness policies determined as building resilience, communication, education, prevention of radicalization. The good practices in the member cities of Counter Terrorism Preparedness Network selected as a sample. A literature review conducted, and data collected from secondary sources. In the study, it is concluded that it is possible to develop policy proposals based on good practices in community resilience and preparedness policies.

Keywords: *Terrorism, Urban Security, Preparedness, Community Resilience.*

GİRİŞ

Güvenlik, Maslow (1943; 1969) tarafından ortaya konulan ihtiyaçlar hiyerarşisinde fizyolojik ihtiyaçların ardından ikinci sırada yer almaktadır. Maslow (1943: 370 vd.) ihtiyaçların birinin karşılanmasının ardından diğer ihtiyaca geçilebileceğini savunmaktadır. Bu doğrultuda güvenlik hayatın devamlılığı için temel bir gereksinimdir. Geçmişte ulus devlet ölçeğinde ele alınan güvenlik meselesi günümüzde kentler çerçevesinde irdelenmektedir (Coaffee ve Rogers, 2008). Medeniyetin beşiği konumundaki kentler daha iyi bir gelecek inşasının da merkezî nesnesi konumundadır. Gelişmenin yanı sıra kentler risk, tehditler ve savunmasızlığın da mekânı olmaktadır (Coaffee, 2022). Kentsel güvenlik açısından yeni politikalara ihtiyaç duyulan alanlardan biri de terörizmdir. Terörizm kentsel yaşamın işleyişini sekteye uğratmakta ve uzun vadede sosyal, ekonomik, siyasal olumsuzluklara neden olmaktadır. Terörizmin karmaşık ve sürekli değişen doğası nedeniyle sadece fiziki önlemlerin alınması yetersiz kalmaktadır (Coaffee ve Rogers, 2008: 102).

Terörizme karşı Avrupa Komisyonu tarafından tahmin et, önle, koru ve cevap ver (European Commission, 2020), Teröre Karşı Hazır Olma Ağı kriz ve yönetim döngüsü (Cuesta ve Gabriel, 2019) yaklaşımlarını önermektedir. Bu yaklaşımlar politika belirlemede ve uygulamaların geliştirilmesinde bir çıkış noktası olmaktadır. Yaklaşımlar terör saldırılarının öncesi ve sonrası dahil olmak üzere bütün süreci kapsamaktadır. Bu süreçte teröre karşı kenti güvenli kılma politikaları kentsel planlama ve tasarım ile toplum temelli politikaları bir araya getirmektedir. Bu kapsamda bu çalışmanın amacı teröre karşı güvenli kentlerin oluşturulmasında toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikalarını iyi uygulama örnekleri üzerinden incelemektir.

Çalışmada ilk olarak kent ve güvenlik meselesi ele alınmaktadır. İkinci bölümde kentsel güvenlik ve terörizm ilişkisi irdelenmektedir. Sonraki bölümde ise teröre karşı güvenli kentleri inşa sürecinde toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikaları mercek altına alınmaktadır. Bu çerçevede politika ve uygulamalar toplum dayanıklılığının inşası, iletişim, eğitim ve radikalleşmeyi önleme alt konuları çerçevesinde incelenmektedir. Son olarak toplum dayanıklılığı ve hazır olma politikalarına ilişkin Teröre Karşı Hazır Olma Ağı'na üye olan kentlerde yapılan iyi uygulamalar incelenmektedir.

1. KENTLER VE GÜVENLİK

Kentlerin ortaya çıkış nedenlerinden biri insanların güven içerisinde bir arada yaşama arzusudur. Tarih boyunca insanlar korunma güdüsü çerçevesinde kentsel alanlarda kendilerini güvende hissetmişlerdir (Kaypak, 2016: 36). Hızlı kentleşme ve kentsel yaşamın karmaşık hale gelmesi ile kentleri güvenli kılma araçları da gelişmiştir (Coaffee, 2009: 3). Kentler dönüşüme uğradıkça güvenli ve yaşanabilir kentsel mekân için yapılan müdahalelerin şekli de dönüşüme uğramıştır. Özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren kentlerin karşı karşıya kaldığı risk ve tehditler karmaşıklaşmış; kimi durumda yarı-askeri önlemler alınmak durumunda kalınmıştır. 1960'lı yıllardan itibaren güvenlik kent planlanmasında etkin bir değişken konumuna gelmiştir. 80'li yıllarda yoksulluk, adil olmayan refah dağılımı, kentleşmeye ilişkin sorunlar, düzensiz göç, örgütlü suçlar ve terörizmin gündelik hayatı etkilemesi ile kent ve güvenlik ilişkisi dönüşüm geçirmiştir. 90'lı yıllarda ise etnik ve kültürel bölünmelerin baskın olduğu kentler ortaya çıkmaya başlamıştır. 1987 yılında düzenlenen "Kentsel Güvenlik için Avrupa Forumu", 1996 yılında Birleşmiş Milletler Habitat öncülüğünde başlatılan "Daha Güvenli Kentler Programı" bu dönemin kentsel güvenlik açısından önemli gelişmeleridir. 11 Eylül saldırıları sonrasında ise yarı-askeri çözümler kentsel planlamada daha yoğun olarak kullanılmaya başlamıştır (Barbak, 2019: 170; Coaffee, 2009: 4; 2022; Köseoğlu, 2019: 25).

Kentsel güvenliğe ilişkin geleneksel olarak birey veya grupların güven içerisinde gündelik hayata devam edebilmesinin yanı sıra gıda güvenliği, siber güvenlik, salgınlar ile mücadele gibi farklı meseleler öne çıkmaktadır (Köseoğlu, 2019: 26). Kentsel güvenlik sadece emniyet içerisinde hissetme olarak değil kalkınma, insani güvenlik gibi meseleler ile birlikte ele alınmaktadır (Barbak, 2019: 171; 2017). Kent ve güvenlik ilişkisinde ilk olarak "güvenliğin kentleşmesi" kavramına vurgu yapılmaktadır. Kavram güvenlik meselesinin kentsel alanlarda ele alınmasına ek olarak kentleşme süreci sonucunda ortaya çıkan risklere de atf yapmaktadır. Kentsel güvenlik meselesinde vurgulanan diğer bir husus ise kentin askerî açıdan güvenli kılınmasını ifade eden kentin güvenikleştirilmesidir (Barbak, 2019: 170). Güvenli kente ilişkin tek bir kavramlaştırma yoktur. Kavram farklı şekillerde aynı amaç doğrultusunda kullanılmaktadır. Güvenli kenti sadece suç oranları ile eşleştirmek mümkün değildir. Bu doğrultuda sakinlerinin herhangi bir yer ve zamanda güven içerisinde yaşayabildikleri kent güvenlidir. Bu şekilde

bir kenti oluşturmak için yürütülen çabaların tamamını güvenli kent kavramı veya yaklaşımı olarak tanımlamak mümkündür (Gündüzöz, 2016: 344).

Kentsel güvenliği tanımlama sürecinde farklı kavram veya yaklaşımlar kullanılmaktadır. Bunlardan biri dayanıklılık (resilience) kavramıdır. Dayanıklılık dar anlamıyla bir sistem veya yapıda karışıklık veya bozulma olmadan eski hale dönebilme yetisi olarak tanımlanmaktadır. Geniş anlamıyla ise kavram bireysel ve toplumsal ölçekte tehditlere uyum sağlamak, zarardan kaçınmak veya zarar gerçekleştikten sonra telafi edebilmek, ani değişimlerin ardından eski duruma dönebilmeyi ifade etmektedir. Bu kapsamda dayanıklılık riskler karşısında cevap verebilmenin yanı sıra bu risklere karşı hazırlıklı olmayı da içermektedir (UN-HABITAT, 2007: 24; Coaffee, 2009; Köseoğlu, 2019: 29). Risk yönetimi açısından kentsel dayanıklılık afetler sonrası iyileşmeye odaklanırken günümüz koşullarında kavramı yeni bir çerçevede ele almak gerekmektedir. Kentsel güvenlik açısından dayanıklılık kavramı araştırmacılar, politika yapıcılar ve siyasetçiler tarafından ilgi görmekte ve araç bir kavram olarak kullanılmaktadır. Dayanıklılık kapsamında kentsel güvenlik risklerin gerçekleşmesi sonrası iyileşme ile sınırlı değildir. Dayanıklılık kavramı önleyici eylem ve politikaları da kapsamaktadır (Coaffee, 2009: 261; Köseoğlu, 2019: 30).

Dayanıklılığın yanı sıra kentsel güvenlik ile ilişkilendirilen bir diğer kavram kırılabilirlik (fragility). Devlet açısından kırılabilirliğin temel özellikleri meşru güç kullanma tekeli ve kontrolün kaybı, kolektif kararlar alma doğrultusunda meşru otoritenin zayıflaması, kamu hizmetlerinin sağlanmasında yetersizlik, diğer devlet ile etkileşime geçememe durumudur (bkz. fragile states index; Gökçe, 2007; 2016; 2017; 2020). Temel hizmetlerin yürütülmesinde zayıf bir kurumsal kapasiteyi (Gökçe ve Gökçe, 2015) tanımlayan kırılabilirlik kavramı günümüzde kentsel alanlar ile ilişkilendirilmektedir (Barbak, 2019). Muggah'a göre (2014: 345) kırılabilir kentler yönetim kapasitesi ve sosyal uyumun gün geçtikçe zayıfladığı kentlerdir. Kırılabilirliği kenti işlevsel kılan sistemlerde meydana gelen krizlere duyarlılık derecesi olarak tanımlamak mümkündür. Kırılabilir kentler terörizm, örgütlü suçlar, yoksulluk gibi faktörlerin etkisiyle güvensizliğin merkezleri olmaktadır (Barbak, 2019: 171; Independent Commission on Multilateralism, 2015: 5).

Kırılabilirlik, dayanıklılık kavramları ile tanımlanan kentsel güvenlik çok boyutlu bir meseledir. Kentsel güvenlik sorunsalının çözümünde kentin ekonomik,

siyasi, sosyal ve kültürel yapısı göz önünde bulundurulmalıdır (Kaypak, 2016: 42). Kentsel güvenliğe ilişkin bireylerin fiziki güvenliğini sağlayacak politikaların yanı sıra sosyal politikalar, insani gelişme, sosyal uyum meseleleri de dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede kentsel güvenliği teknik çözümler ile sınırlandırmak mümkün değildir. Güvenliğe yönelik politikalar yapıyı çevrenin güvenli kılınması ile birlikte kent halkı başta olmak üzere aktörler arası iş birliğinin sağlanması, planlamanın güvenlik meselesi dikkate alınarak yapılmasını içermektedir (Anthony, 2017: 2; Köseoğlu, 2019: 28; Tulumello, 2017: 398).

2. KENTSEL GÜVENLİK KARŞISINDA TEMEL BİR TEHDİT: TERÖRİZM

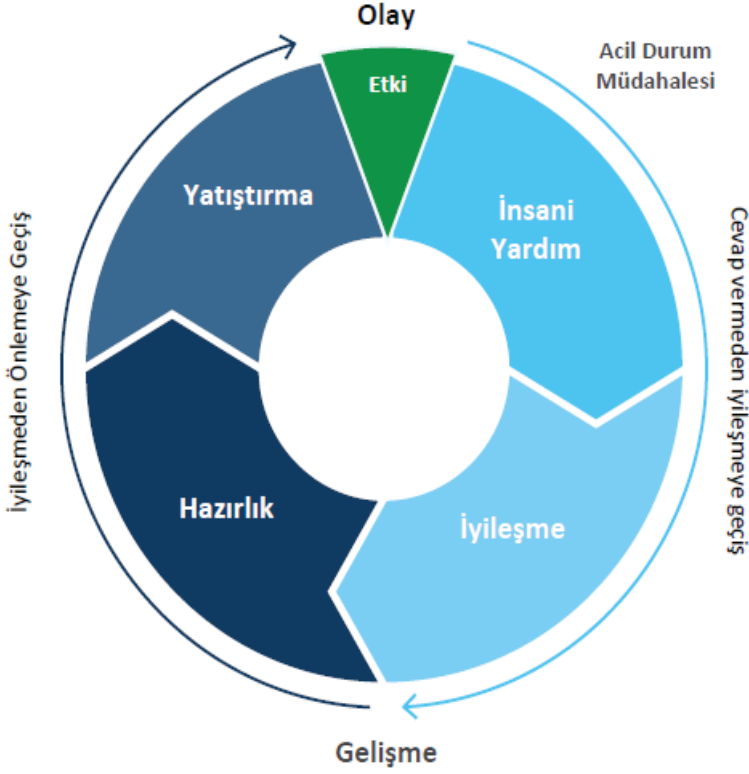
Kentsel güvenliği tehdit eden meselelerden biri terörizmdir. Tarihsel süreçte kentler terör olaylarının sürekli hedefi olmuştur. Kentsel terörizmin başlangıçtaki etkisi düşük kalmıştır. Bu süreçte anarşizm gibi ideolojilerden beslenen küçük çaplı saldırılar söz konusudur. 20. yüzyılda kentsel mekânda yaşanan değişim terörizmin etkisini yeni bir boyuta taşımıştır. Batı ülkelerindeki kentler açısından 1970 ve 1980'li yıllar saldırıların en yoğun yaşandığı dönem olmuştur. Terörizmin küresel hale gelme sürecinde 11 Eylül saldırıları önemli bir dönüm noktası olmuştur. Saldırıların sonrası devletler güçlü ve yeni bir terörizm akımı ile karşı karşıya kalmıştır. Günümüze kadar yaşanan süreçte kentler doğrudan hedef olmaya devam etmektedir (Burke, 2018; Yılmaz, 2019: 219; Westbrook ve Schive, 2021).

Terörün hedefi konumundaki kentler karmaşık sistemlerdir. Kentsel sisteme ve alt sistemlerine yönelik tehditler gün geçtikçe farklılaşmaktadır. Terörizm kentin kritik altyapılarına, insanlara, gündelik hayatın parçası olan mekanlara, yaşam biçimlerine yönelik bir tehdittir. Tehdit türleri de kentsel yaşamın karmaşıklığı ile farklılaşmaktadır. Günümüzde kimyasal tehditlerden biyolojik tehditlere, nükleer tehditlerden siber tehditlerle farklı türde tehditler mevcuttur (Bugliarello, 2003: 503).

Terör örgütlerinin hedefi bu tehditleri somutlaştırarak zarar gören bireyler üzerinden topluma, saldırı zamanı ile seçilmiş hükümetlere mesaj vermeye çalışmaktır (Yılmaz, 2019: 220; Burke, 2018). Gündelik hayatın işleyişini aksatan saldırılar fiziki ve insani zarar vermenin yanı sıra sembolik mesajlar vermeyi de amaçlamaktadır. Terörizmin etkilerini ortadan kaldırmak için yeni önlemler

alınmaktadır. Hareketliliği kısıtlayan bariyerler, gelişmiş gözetleme sistemleri, güvenlik kontrolleri bu önlemlere örnektir. Bu tür önlemler sosyal kontrol, belirli özgürlüklerin kısıtlanması, risk algısının görünür ve yerleşik hale gelmesi gibi endişeleri ortaya çıkarmaktadır (Coaffee ve Rogers, 2008: 102; Coaffee, 2009: 7; Swanstrom, 2002: 135).

Kent ve terörizm ilişkisi iki yönlüdür. Kentler terör saldırılarının hedefi olmasının yanı sıra kaynağı konumundadır. Örgütlenmek ve amaçlarını gerçekleştirmek isteyen terör örgütleri saldırılarda kullanılacak beşerî ve teknik araçları kentlerden sağlamaktadır. Terörizmin karmaşık ve sürekli değişen doğası yeni politikalar ve araçları gerekli kılmaktadır (Bugliarello, 2003: 500; Coaffee, 2009: 5; OSCE, 2014: 30). Schmid (2021), terörizmi engellemeyi klasik olarak erken dönem önleme (terör grupları veya örgütlerinin oluşma riskini azaltmak), zamanında önleme (terör grupları veya örgütlenmelerin eylemlere hazırlanmalarını engellemek) ve geç önleme (terör olaylarının gerçekleşme riskini azaltmak) olarak sınıflandırmaktadır. Avrupa Komisyonu ise yenilikçi politikalar kapsamında tahmin et, önle, koru ve cevap ver (Anticipate, Prevent, Protect, Respond) başlıklarından oluşan bir terörle mücadele stratejisi belirlemiştir. Stratejiye göre tahmin et başlığı altındaki temel politikalar şunlardır: Stratejik istihbaratı güçlendirmek, risk ve tehditleri değerlendirmek, hazırlıklı olmak, erken tespit kapasitesini arttırmak ve yeni teknolojilerden yararlanmak. Terörizm ve radikalleşmeye yönelik çevrimiçi içeriklerin kontrolü, bireylerin rehabilitasyonu ve topluma entegre edilmesi, terörizme ilişkin topluma bilgilendirmelerin yapılması önle başlığı altındaki politikalar. Koru başlığı altındaki politikalar ise kamusal mekânların korunması, ateşli silahlara erişimin sınırlandırılması, sınırların yönetimi ve kritik altyapıların korunması politikalarını içermektedir. Cevap ver aşaması ise kolluk kuvvetleri arasındaki iş birliğinin artırılması, bilgi alışverişi ve zarar görenlere destek sağlanması süreçlerini içermektedir. Bu strateji eylemlerin gerçekleşmesinin öncesinden başlayıp sonrasına devam eden bir politika sürecini ifade etmektedir (European Commission, 2020).

Şekil 1. Kriz ve Yönetim Döngüsü

Kaynak: Cuesta ve Gabriel, 2019: 6

Cuesta ve Gabriel (2019) terör saldırılarının öncesi ve sonrasında yaşanan süreçleri ve belirlenen politikaları Şekil-1'de yer alan kriz ve yönetim döngüsü ile ifade etmektedir. Bu döngüyü Avrupa Birliği Terörle Mücadele Stratejisi ile ilişkilendirmek mümkündür. İlk aşama terör saldırılarının hemen sonrasında yapılacak olan acil müdahale ve insani yardım politikalarını içermektedir. Bir sonraki aşama saldırılara cevap vermeden iyileşmeye geçişi ifade etmektedir. İyileşme fiziki olarak kentsel mekânın iyileştirilmesinin yanı sıra saldırılardan etkilenenler başta olmak üzere bireylere maddi ve manevi desteğin sağlanmasıdır. Hazırlık aşaması iyileşmeden önlemeye geçişin ilk kısmıdır. Hazırlık ile birlikte saldırıların etkilerinin azaltılması bir sonraki krizi önlemeye yönelik temel

uygulama ve politikaları içermektedir. Kriz ve yönetim döngüsünden hareketle terörizmin engellenmesine yönelik dokuz temel mekanizmanın var olduğunu ifade etmek mümkündür (Bjørgero, 2016):

- 1- Şiddet kullanımı ve terörizmin meşruiyetini ortadan kaldıracak normları koymak ve sürdürmek,
- 2- Radikalleşmeyi azaltmak,
- 3- Ceza ve misilleme tehdidi ile terör örgütlerine katılma potansiyeli olan bireyleri caydırmak,
- 4- Engelleyici önlemler ile planlı terör saldırılarını ortadan kaldırmak,
- 5- Şiddet eylemini gerçekleştirme kapasitelerini ortadan kaldırarak (potansiyel) teröristleri işlevsiz kılmak,
- 6- (Potansiyel) teröristler için savunmaz hedefleri risk, masraf ve zorlukları arttırarak korumak,
- 7- Terörist eylemlerin zararlı sonuçlarını azaltmak,
- 8- Terör saldırıları sonucu örgütlerin elde ettiği kazanımları (propaganda vb.) azaltmak,
- 9- Örgütlere katılan bireyleri sonraki süreçlerde rehabilite ederek terörizmden uzaklaştırmak.

Burada yer alan dokuz işlev Şekil 1'e benzer şekilde terörizme bir bütün olarak (saldırı öncesi ve sonrası) engel olmayı hedefleyen kapsamlı politikaları içermektedir. Şekil 1'de yer alan hazırlık ve yatıştırma aşamaları gelecek saldırıları önleme ve hazırlıklı olmaya yönelik politikaları içermektedir. İyileşmeden önlemeye geçiş aşamalarında ise terörle mücadele politikaları sert planlama ve yumuşak (soft) yönetim politikalarını bir araya getirmektedir (Bosher ve Coaffee, 2008: 146).

Teröre karşı mücadelede planlama politikaları son dönemlerde dayanıklılık düşüncesi ile ilişkilendirilmektedir. İleri gözetleme sistemleri, fiziki engeller, sınırlandırmalar terörizme karşı alınacak önlemler açısından yetersiz kalabilmektedir. Bir diğer ifade ile salt teknik çözümlere başvurmak yeterli

olmamaktadır. Terör örgütlerinin yeni yöntem ve araçları kullanmaları, artan güvenlik ihtiyacı doğrultusunda kentleri nasıl güvenli hale getiririz sorusunu öne çıkarmaktadır. Soruya cevap olarak dayanıklı kent veya savunan kent kavramları kullanılmaktadır. Kavramlar kentlerde yaşayan bireyleri iç ve dış tehditlerden korumayı amaçlayan savunma ve koruma işlevlerine atf yapmaktadır. Kent mobilyalarının terör saldırılarının dikkate alınarak yenilenmesi, araç hareketliliğinin sınırlandırılması, yayalaştırmanın kent merkezlerinde yaygınlaşması dayanıklı kentlerde planlamaya yönelik politikalardır (Şahin, 2016; Westbrook ve Schive, 2021: 70). Yumuşak yönetim politikaları tasarım ve teknik önlemlerin yanında birey ve toplum düzeyindeki eylemlere ve işleyişe odaklanmaktadır (Schmid, 2021: 16). Yumuşak yönetim politikaları çerçevesinde ilerleyen bölümde toplumsal dayanıklılık ve terör olaylarına karşı hazır olma politikaları incelenmektedir.

3. TERÖRE KARŞI GÜVENLİ KENTLER: TOPLUM DAYANIKLILIĞI VE HAZIR OLMA POLİTİKALARI

Teröre karşı güvenli kentler oluşturmak için toplum temelli yaklaşımlar tasarım ve planlama temelli politikalara alternatif olarak öne çıkmaktadır. Toplum temelli girişimlerin bir bölümünde temel aktör halkın kendisi olmaktadır. Diğer girişimlerde ise yönetsel aktörlerin yönlendirmesi ve aracılığı söz konusudur. Bireylerin gündelik yaşamda aldığı veya almadığı kararlar, davranış biçimleri kentsel güvenliği etkilemektedir. Bu düşünceden hareketle toplum temelli yaklaşımlarda halkın terörle mücadeledeki rolü ve etkisi göz ardı edilmemektedir (UN-HABITAT, 2007: 98).

Toplum temelli yaklaşımlarda kentsel düzeyde terörizm ile mücadelede öne çıkan kavram toplum dayanıklılığıdır. Kavram literatürde iki farklı alanda çalışılmaktadır. Ekoloji temelli alanda yapılan çalışmalar bir sosyal-ekolojik sistem içerisindeki öğrenmeye ve uyum sağlama kapasitesine vurgu yapmaktadır. Diğer alandaki çalışmalar ise kurumlar ve insanlar arasındaki ilişkilere, kendi kendine örgütlenmeye ve bir toplumu güçlü kılan niteliklere atf yapmaktadır. İkinci alandaki çalışmalar kriz sonrası iyileşmeye odaklanan çalışmalara temel teşkil etmiştir (Berkes ve Ross, 2013).

Her iki alanda kavram farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Toplum ve Bölgesel Dayanıklılık Enstitüsü (CARRI-Community and Regional Resilience

Institute) tarafından yayınlanan bir raporda 25 farklı toplum dayanıklılığı tanımına ulaşılmıştır. Raporda toplum dayanıklılığı kavramı karmaşık değişimler karşısında riskleri tahmin etmek, etkileri sınırlandırmak ve hayatta kalma ve uyum araçları ile eski hale dönebilme kapasitesi olarak tanımlanmaktadır (CARRI, 2013). Bir diğer tanıma göre toplum dayanıklılığı bir sorunun ardından toplumsal yapının işleyiş ve devamlılık açısından önceki olumlu duruma geri dönüş ve uyum sağlama kapasitesidir (Norris, Stevens, Pfefferbaum, Wyche ve Pfefferbaum, 2008: 131). Bir başka tanımda ise kavram bir toplumun çok farklı türde zararlı olay veya etkenler karşısında dayanma, cevap vermek ve iyileşme yetisi olarak tanımlanmaktadır (OSCE, 2014: 64). Tanımlarda belirtilen temel hususlar temel bir değişimin meydana gelmesi, bu değişimlere karşı hazırlıklı olma, toplumun değişim sonrası eski hale dönmesi veya yeni duruma uyum sağlama yeteneğidir. Toplum dayanıklılığı, ilişkilerin, bağlantıların, bireyler arası ağların hem birey hem toplum için bir sermaye niteliği taşıdığı düşüncesinden temellenen sosyal sermaye (Eşki Uğuz, 2010) ile birlikte toplumların terör saldırıları gibi krizler karşısında durabilme, cevap verebilme ve iyileşme kapasitesinin temeli olmaktadır (Cuesta ve Gabriel, 2019: 19).

Hazır olma kavramı toplum dayanıklılığı gibi afet ve kriz yönetimi literatürü ile ilişkilendirilmektedir. Avrupa Komisyonu hazırlıklı olma kavramını yönetsel aktörlerin, toplumların veya bireylerin insan veya doğa kaynaklı afetlere karşı hazır olmak ve afet sonrası etkileri azaltmak olarak tanımlamaktadır. Amerika Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (FEMA) ise kavramı bir süreç olarak görmektedir. Hazır olma bir krize cevap olarak etkin iş birliğini sağlamak ve uygun eylemleri zaman kaybetmeden hayata geçirebilmek için gerçekleştirilen örgütlenme, ön hazırlık, eğitim ve nihai değerlendirme sürecidir (dhs.gov, 2012).

Terörizm çerçevesinde ise hazır olma risk ve tehditleri azaltmak için önceden önlem alma; bu önlemler yetersiz kalırsa yönetsel hazır olma ve toplum dayanıklılığını arttırarak terör saldırılarının olumsuz etkilerini azaltmayı ifade etmektedir (Schmid, 2021:28). Kavram belirsizlik durumlarına, risk ve tehditlere karşı kentsel düzeyde hazırlanma politikalarını kapsamaktadır. Kentsel düzeyde hazırlıklı olmayı birey ve toplum düzeyinde sağlamak, terörizm ile mücadelenin temel araçlarından biridir (Moffett ve Coombe, 2019: 4). Hazır olma çerçevesinde belirlenen politikalar ve yapılan uygulamalar yanlış iletişimin önüne geçmektedir.

Risk ve tehditlere karşı hazır olma genel olarak kentsel mücadele kapasitesini arttırmaktadır. Terörizm açısından dayanıklı ve hazır toplumsal yapılarda bireyler edilgen bir konumdan çıkarak mücadelede aktif rol oynamaktadır. Toplum dayanıklılığı terörizme karşı ulaşılmak istenen bir hedef olarak belirlendiği takdirde hazır olmaya yönelik politika ve uygulamalar bu hedefe ulaşmanın araçları olmaktadır (Moffett ve Coombe, 2019: 8; Norris vd., 2008).

Moffett ve Coombe (2019), toplum temelli yaklaşımlar çerçevesinde teröre karşı hazır olma politika ve uygulamalarını toplum dayanıklılığının artırılması, iletişim ve eğitim başlıklarında sınıflandırmaktadır. Bu sınıflandırmaya radikalleşmenin ve aşırıcılığın engellemesini (Cuesta ve Gabriel, 2019; Schmid, 2021) eklemek mümkündür. Toplum dayanıklılığının artırılması sosyal sermayenin güçlendirilmesine yönelik politika ve uygulamaları içermektedir. Suça ve şiddete sebep olan meseleleri çözebilmek için bireylerin, grupların ve nihai olarak toplumun sosyal sermayesinin artırılması toplum dayanıklılığını sağlamaktadır (Gündüzöz, 2016: 349). Terör olayları açısından sosyal sermaye sınırlandırıcı bir faktör olabildiği gibi teşvik edici bir faktör de olabilmektedir. Farklı ağlar içerisinde etkileşime geçen bireyler birlikte terörizme yönelebilmektedir. Helfstein (2014), sınırlandırma açısından değerlendirildiğinde terörizmin nedenlerine ilişkin yapılan araştırmaların ekonomik ve siyasi faktörlere daha fazla odaklandığını, toplumsal etkenlerin geri planda kaldığını ifade etmektedir. Yazar araştırmasında sosyal sermayenin zayıf veya güçlü olmasının terör gruplarının sayısı ile ters orantılı olduğunu ifade etmektedir. Buna göre bir toplumda sosyal ağlar, sosyal uyum ve olumlu yönde etkileşim üst düzeyde olduğu takdirde terör olaylarına karşı dayanıklılık artmaktadır. 2017 yılı Stockholm terör saldırıları üzerine yapılan bir araştırmada (Tikka, 2019) ortak sorumluluk düşüncesine sahip bir toplumun saldırılara karşı cevap verebilme ve saldırı sonrası iyileşme süreçlerinin daha etkin olduğu ifade edilmiştir. Dayanıklılığı artırılmış bir toplumun bireyleri terörizm karşısında edilgen bir konumdan çıkıp aktif bir role bürünmektedir. Bu çerçevede sosyal sermayeyi güçlendiren politikalar ve uygulamalar toplumun aktif olarak terör ile mücadelesine katkı sağlamaktadır (Moffett ve Coombe, 2019: 10).

Hazır olma aracılığı ile toplum dayanıklılığının artırılmasına ilişkin ikinci husus toplum ile iletişimin sağlanması ve bu iletişimin sürekli kılınmasıdır. Terörizme ilişkin farkındalık çalışmaları yapmak, sosyal medya, kamu spotları

gibi araçlar ile toplum ile etkileşime geçmek iletişim çerçevesinde yapılan uygulamalara örnektir. Bu uygulamalar saldırılara karşı muhtemel riskleri topluma anlatmak, saldırı ile karşılaşma riskini azaltmak ve gerçekleşmesi durumunda saldırıların etkilerini hafifletmeyi amaçlamaktadır (Moffett ve Coombe, 2019: 11). Kentsel düzeyde etkili bir iletişim politikası bir yandan farkındalığı arttırıyorken diğer taraftan korku atmosferinin oluşturulmasından kaçınmalıdır. Uygun olmayan iletişim uygulamaları kimi durumda bireylerin istemeden de olsa terör örgütlerinin amaçlarına uygun şekilde hareket etmeleri ile sonuçlanabilmektedir (Anthony, 2017: 12). İletişim sürecinde mevcut riskler, devletin ve yerel yönetimlerin cevap verebilme kapasitesi halka anlatılmalıdır. Süreçte bireyler de aktif bir aktör olarak dikkate alınmalı ve görüşlerinden faydalanılmalıdır. Teröre karşı etkili bir kentsel iletişim politikasının belirlenmesi hazırlıklı olma ve her bireyin bilinçli bir şekilde hareket edebilmesi açısından önem arz etmektedir (Coaffee ve Rogers, 2008: 102; Moffett ve Coombe, 2019: 11; Rogers, Amlôt, Rubin, Wessely ve Krieger, 2007: 286).

Kentsel iletişim politikası kısa vadeli olmamalıdır. Bilgilendirme, farkındalık ve etkileşim uygulamaları kısa vadeli olduğu takdirde etkisi kısa sürede azalacaktır. Bu çerçevede toplum ile düzenli iletişim hazır olma ve dayanıklılık politikalarının ayrılmaz bir parçası haline getirilmelidir. İletişim açısından son husus sosyal medyanın etkin kullanımudur. Sosyal medya terör örgütlerinin etkileşim ve iletişim aracı olabildiği gibi toplumu bilgilendirme, örgütlenme ve hazırlıklı olma aracı olabilir (Moffett ve Coombe, 2019; Tikka, 2019). Hazır olma aracılığı ile toplum dayanıklılığını arttırılmasına ilişkin üçüncü husus eğitimidir. Mevcut risklerin tek yönlü aktarımı bireylerin hazırlıklı olması açısından yeterli değildir. Her birey kriz anında nasıl hareket edeceğini bilmek durumundadır. Bilinçli bireyler saldırıların etkisini azaltma aracıdır. Bireylere verilen eğitimler bir terör saldırısı yaşandığı takdirde iş birliği ve uyumu sağlamakta; saldırıların amacı olan kargaşanın önüne geçmektedir. Saldırıların ardından üçüncü kişilerin yardımı ve görgü tanıklarının katkısı hayat kurtarma ve saldırı sonrası iyileşme açısından önemlidir. Bireylerin bilinçlenmesi ve hazır olması Şekil-1'de yer alan döngünün bütün aşamalarını kapsayan eğitimler ile mümkündür (Moffett ve Coombe, 2019; Schmid, 2021).

Hazır olma aracılığı ile toplum dayanıklılığının arttırılmasına ilişkin son husus radikalleşmenin önlenmesidir. Radikalleşme toplumsal kutuplaşma ve

soyutlanma ile şekillenen bir süreçtir. Bu sürecin sonucunda bireyler terör grupları ile ilişkili aşırı ideolojileri ve terörizmi destekler konuma gelmektedir (Proctor, 2019). Kutuplaşma biz ve onlar ayırımından temellenen bir düşünce yapısıdır. Kutuplaşma sürecinde baskın ve aktif söylem diğerleri hakkında vurgulanan (çoğu zaman abartılan) farklılıklardır. Bu süreçte biz ve onlar arasındaki benzerlikler göz ardı edilmektedir. Kutuplaşma kendisini artan düşmanlık ve ayrımlaşma ile sonuçlanan; diğer gruplara karşı olumsuz düşünce ve tavırlarda göstermektedir. Başkasına karşı hoşgörüsüzlük nihai olarak nefret söylemlerine ve suç işlemeye dönüşmektedir. Kendi gruplarının aşağılandığı veya tehdit edildiğini düşünen bireylerin varlığı terör örgütlerinin insan kazanmasını kolaylaştırmaktadır (Lenos, Haanstra, Keltjens ve Donk, 2017: 3).

Radikalleşmeyi önleme politikaları kapsamlı bir alandır. Genellikle içinde bulunulan duruma olarak radikalleşme karşıtı politikalar çeşitlenmektedir. Radikalleşme sürecini engellemeye yönelik farklı çözümler öne sürülmektedir (Proctor, 2019: 8). Örneğin Danimarka Aşırılığın Önleme Piramidi üç temel aşamaya odaklanmaktadır (Schmid, 2021: 22):

-Erken Dönem Önleyici Politikalar: Piramidin ilk düzeyi gençler başta olmak üzere toplumun bütün kesimlerine odaklanan girişimleri içermektedir. Bu seviyedeki girişimlerin amacı, refahı, kalkınmayı ve aktif sivil vatandaşlığı teşvik etmek; problemleri davranışların önüne geçebilmektir. Amaç, radikalleşmeyi doğrudan ele almadan demokratik, eleştirel ve sosyal becerileri güçlendirmek ve gençlerin toplumsal dayanıklılığını arttırmaktır.

-Tahmin Edici Önlemler: Piramidin ikinci seviyesi radikalleşme ile ilgili tehlike sinyalleri veren kişileri hedefleyen girişimleri içermektedir. Burada alınan önlemler bu kişiler suç işlemesinin önüne geçmeyi amaçlamaktadır.

-Doğrudan Müdahale Önlemleri Bu düzeydeki girişimler terörizmi benimsemiş, suç işlemiş veya işleme riski olan kişilere yöneliktir. Burada temel amaç tekrar suç işlenmesini önlemek ve bireyin içinde bulunduğu çevreden kopmasını sağlamaktır.

Danimarka yaklaşımı radikalleşmeyi bir süreç olarak görmektedir. Yaklaşım ilk düzeyde genel olarak her bireyi, ikinci düzeyde radikalleşme ihtimali olan bireyleri ve son düzeyde ise radikalleşen; eyleme geçen veya geçme

riski olan bireyleri hedef almaktadır. Radikalleşmeyi engellemeye yönelik bir diğer yaklaşımda itici ve çekici faktörlere odaklanılmaktadır. Çekici faktörler bireylerin radikalleşmesine neden olan faktörlerdir (aşırı propaganda maruz kalma, parasal teşvikler vb.). İtici faktörler ise genellikle bireyleri etkileyen ve radikalleşmeye gerekçe gösterilen dış durumlardır (sosyo-politika sorunlar, işsizlik gibi bir kentin yapısal sorunları).

Kentsel politikalar ve uygulamalar çekici faktörleri doğrudan etkilememektedir. Ancak politika ve uygulamaların itici faktörleri etkilemesi mümkündür. Nihai olarak toplumsal entegrasyon ve uyumu destekleyici girişimler radikalleşme sürecinin de önüne geçecektir. Radikalleşmeyi engellemeyi amaçlayan girişimler kimi durumda toplumdaki belirli grupların geri planda kalmasına neden olabilmektedir. Bu durumda amaçlanan tam tersine girişimler toplumsal huzursuzlukların ve ayrımlaşmanın artmasına neden olabilmektedir. Bu nedenle radikalleşme sürecini engelleyici politika ve uygulamaların kentte yaşayan bütün bireylerin ve grupların dikkate alınarak ve bireyleri de tasarım sürecine dahil ederek hazırlanması gerekmektedir (Proctor, 2019).

4. TERÖRE KARŞI GÜVENLİ KENTLERDE İYİ UYGULAMALAR: CTPN ÖRNEĞİ

Teröre Karşı Hazır Olma Ağı (Counter Terrorism Preparedness Network-CTPN) kent ve toplumları terörizme karşı dayanıklı kılmayı amaçlayan kent düzeyinde politika ve uygulamalara odaklanmaktadır. Ağın amaçları terörizme karşı hazır olma, cevap verme ve iyileşmeyi sağlayacak politikaları ve uygulamaları geliştirmek ve kentler arası etkileşim ile paylaşmaktır. Bu çerçevede Avrupa, Kuzey Amerika, Avustralya ve Asya'dan kent yönetimleri, araştırmacılar, politika uygulayıcılar ağ bünyesinde faaliyet göstermektedir. Ağın kuruluşdaki üyeleri Londra, Stockholm, Rotterdam, Manchester, Paris ve Barcelona kentleridir. Zaman içerisinde ağa Kopenhag, Dublin, Boston, Washington, New York, Montreal ve Münih kentleri katılmıştır (Coaffee, 2021).

Tablo 1: Üye Kentlerde Yapılan İyi Uygulamalar

Uygulama	Kent	Odak Alanları
UAVAT	Barcelona	Toplum Dayanıklılığının İnşası
Anti Rumour Strategy	Barcelona	Eğitim, İletişim, Radikalleşmeyi Önleme
Offices for Non-Discrimination	Barcelona	Toplum Dayanıklılığının İnşası, Radikalleşmeyi Önleme
Plan to Combat Islamophobia	Barcelona	Toplum Dayanıklılığının İnşası, Radikalleşmeyi Önleme
Tell MAMA	Londra	Toplum Dayanıklılığının İnşası, Radikalleşmeyi Önleme
#LondonisOpen	Londra	Toplum Dayanıklılığının İnşası
Act Awareness Training	Londra	Eğitim, İletişim
Run, Hide, Tell	Londra	Eğitim, İletişim
'#30Days30Ways'	Londra	Eğitim, İletişim
RADEQUAL	Manchester	Toplum Dayanıklılığının İnşası, Radikalleşmeyi Önleme, İletişim
#westandtogether	Manchester	Toplum Dayanıklılığının İnşası
We Love Manchester	Manchester	Toplum Dayanıklılığının İnşası, İletişim
Paris Que Sauve	Paris	Eğitim
The Sens Critique	Paris	Eğitim, Radikalleşmeyi Önleme
We Society	Rotterdam	Toplum Dayanıklılığının İnşası
Safety House	Rotterdam	Eğitim, Radikalleşmeyi Önleme
EXIT Fryshuset	Stockholm	Radikalleşmeyi Önleme
VINK	Kopenhag	Eğitim, Radikalleşmeyi Önleme

Tablo 1'de Teröre Karşı Hazır Olma Ağ'ına üye kentlerinde yapılan iyi uygulamalar yer almaktadır. Barcelona kentinde yapılan ilk iyi uygulama terör saldırılarından zarar görenlere yardım amacıyla oluşturulan destek birimidir. 17 Ağustos 2017 saldırılarından sonra kent yönetimi afetler ve terör saldırıları sonrasında bireylere yardım konusunda uzman kişilerden destek birimi oluşturmuştur. 2018 yılı şubat ayında faaliyete başlayan destek birimi saldırılardan doğrudan etkilenen 126 kişiye ve dolaylı olarak etkilenen 89 kişiye destek vermiştir. Destek birimi tarafından manevi destek seminerleri düzenlenmektedir (Moffett

ve Coombe, 2019: 19, 32; UAVAT, 2020). Kentteki ikinci iyi uygulama söylenti karşıtı kentsel stratejidir. Strateji çerçevesinde kamu sektörü, özel sektör ve sivil toplumdan aktörlerin katıldığı ağın amacı toplumsal yapıyı bozan söylemleri ve önyargıları ortadan kaldırmaktır. Kentin kültürlerarası etkileşim planının bir parçası olarak 2010 yılında oluşturulan ağ bünyesinde farklı uygulamalar yapılmaktadır. Bu kapsamda ilk olarak halka açık tartışmalar, tiyatrolar gibi farkındalığı artırma etkinlikleri düzenlenmektedir. Etkinlikler kapsamında bilgilendirme broşürleri dağıtılmaktadır. Ağ kapsamında söylenti karşıtı argümanları savunacak ve iletişim araçlarını kullanacak gönüllü bireylere ücretsiz eğitimler verilmektedir (Barcelona City Council, 2015). Kentteki üçüncü iyi uygulama ayrımcılığa maruz kalanların başvurabileceği destek birimidir (The Office for Non-Discrimination-OND). Birimin amacı daha kapsayıcı bir toplum inşa etmektir. Bu çerçevede ayrımcılığa maruz kalan bireylere yasal destek verilmekte; bireylerin ayrımcılığa ilişkin vakaları bildirmeleri teşvik edilmektedir. Barcelona'daki son iyi uygulama İslam düşmanlığı ile mücadele için yerel bir planın ortaya konmasıdır. İslam düşmanlığının bir ayrımcılık türü olarak kabul edildiği planda İslam ve Müslümanlara ilişkin negatif algıları ortadan kaldırmak, dini farklılıkları normal kılmak, kurumlar arasında nefret söylemlerine karşı ortak bir tavır geliştirmek, İslam karşıtı söylem ve eylemleri uygun şekilde cezalandırmak kent yönetiminin amaçları olarak ifade edilmektedir (Ajuntament de Barcelona, t.y.).

Londra'daki iyi uygulamaların ilki Barcelona'daki ayrımcılık destek birimine benzer şekilde başlatılan MAMA (Measuring Anti-Muslim Attacks) girişimidir. 2012 yılında başlatılan girişim ile Müslüman karşıtı eylem ve söylemlere maruz kalan kişilere destek sağlanmaktadır. Kentteki ikinci iyi uygulama 2016 yılında başlatılan #LondonisOpen hareketidir. Hareket kapsamında kentin çok kültürlüğünün vurgulanması ve toplumsal kaynaşmanın sağlanması amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda medya kampanyaları, sanatsal etkinlikler gerçekleştirilmiştir (Proctor, 2019). Üçüncü iyi uygulama ulusal düzeyde başlatılan #30Days30Ways girişimidir. Girişimin amacı oyunlaştırma ile bireylerin acil durumlar karşısında hazırlıklı olmalarını sağlamaktır. Girişim Birleşik Krallık Yerel Dayanıklılık Birimleri (LRFs) koordinesinde sosyal medya ve hazırlanan oyunlar aracılığı ile risk anında iletişime ve hazırlıklı olmaya yönelik çalışmalar yapmaktadır. Dördüncü iyi uygulama "Action Counters Terrorism" farkındalık eğitimleridir. Hükümet tarafından desteklenen girişim kapsamında Ulusal Terörle Mücadele Güvenlik Kurumu

tarafından kentleri ve toplumu terörizm tehdidinden korumak amacıyla eğitim kampanyası başlatılmıştır. Bu çerçevede bireylere terör saldırıları karşısında nasıl davranmaları, kamu kurumları ile iş birliği ve iletişimin nasıl olması gerektiği, şüpheli davranışlara ilişkin nasıl hareket etmeleri gerektiğine ilişkin eğitimler verilmektedir (Harris, 2016). Londra'daki son iyi uygulama "Run, Hide, Tell" girişimidir. 2015 yılında "Stay Safe" başlıklı bir film yayınlanarak "Run, Hide, Tell" yaklaşımı halka duyurulmuştur. Buna göre saldırılar sırasında bireylerin ilk olarak güvenli bir mekâna koşmaları, böyle bir mekânın yokluğunda saklanmaları, son aşamada ise güvenlik birimleri ile iletişime geçmeleri telkin edilmiştir. Pearce ve diğerleri (2019) çalışmalarında bu yaklaşımın terörizme ilişkin risk algısını arttırmadığını; aksine bireyleri korunma ve hazırlık olma doğrultusunda olumlu şekilde etkilediğini ortaya koymuşlardır.

Manchester kentindeki iyi uygulamaların ilki toplumsal dayanıklılık inşası programıdır (RADEQUAL). 2016'da başlatılan ve toplum ile birlikte tasarlanan program aşırıcılığı ve nefret söylemlerini engellemeyi amaçlamaktadır. Programın uygulamalara temel teşkil eden üç temel prensibi vardır (Challenge-Connect-Champion). İlk olarak toplumda bölünme ve gerilime neden olan zorluklar (challenge) tespit edilmektedir. İkinci olarak toplumsal bağların güçlendirilmesi (connect) amacıyla etkinlikler düzenlenmektedir. Örneğin gerilim ve çatışmaları önleme amacıyla mahalle ölçeğinde düzenli toplantılar yapılmaktadır. Son olarak eşitlik ve kapsayıcılık politikası savunulmakta (champion) ve topluma anlatılmaktadır (Proctor, 2019: 18). Kentteki ikinci iyi uygulama 2015 Paris saldırıları sonrasında oluşturulan ve 2017 Manchester saldırıları sonrası bir yardım kuruluşu haline gelen #WeStandTogether hareketidir. Hareketin oluşturulmasının temel amacı bütün düzeylerde sosyal bölünmelerin önüne geçebilmektir. Hareket sosyal uyum ve kaynaşma adına etkinlikler düzenlemektedir. Ayrıca birey veya grup şeklinde faaliyet düzenlemek isteyenlere destek sağlamaktadır (west and together.org.uk, t.y.). Kentteki son iyi uygulama 2017 saldırıları sonrasında oluşan "We Love Manchester Stronger Communities" yardım fonudur. Saldırı sonrası toplanan yardımları ilgili yerlere ulaştırmak için geliştirilen fon zamanla resmi bir kurum haline gelmiştir. Fon kapsamında terör saldırılarının etkilerini hafifletmek, saldırılara cevap verme çerçevesinde etkinlikler düzenlenmektedir. Fon, toplumun krizler karşısında kendi kendine örgütlenebilmesinin önemli bir örneğidir (Moffett ve Coombe, 2019: 10).

Paris'teki ilk iyi uygulama ilk yardım eğitimleridir. Eğitim 2015 yılı saldırıları sonrası vatandaşlardan gelen talepler doğrultusunda oluşturulmuştur. İlk yardım eğitim programı kapsamında yetişkin ve çocuklara haftanın belirli günlerinde eğitimler verilmektedir (Moffett ve Coombe, 2019: 30; paris.fr, 2021). Kentteki ikinci iyi uygulama "The Sens Critique" girişimidir. Girişim gençlerin yalan haberlere ilişkin farkındalığını arttırmayı, nefret söylemlerini engellemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda gençlerin katıldığı etkinlikler (mobil cihazlar ile film çekimi) düzenlenmiştir (Gatewood ve Boyer, 2019). Rotterdam'daki ilk iyi uygulama toplumsal dayanıklılık programıdır (WE society). 2015 Paris saldırılarından sonra belediye öncülüğünde başlatılan toplantılarda (WE meetings) sosyal uyumun artırılması hedeflenmektedir. Program kapsamında farklı dinlerden bireylerin katılımı ile toplantılar yapılmaktadır. 2017 yılında 1500 kişinin katıldığı bir program ile belirli başlıklar çerçevesinde (eğitim, sosyal medya, mahallede birlikte yaşamak, radikalleşme) kentte barışın nasıl tesis edileceğine ilişkin bir toplantı düzenlenmiştir. Toplantı sonucunda politika önerilerinin yer aldığı bir rapor oluşturulmuştur. "Güvenlik Evleri Projesi" kentteki ikinci iyi uygulamadır. Ulusal düzeyde başlatılan program çerçevesinde kurulan merkezlerde destek ve güvenlik hizmetleri sunulmaktadır. Hizmet sunumunda farklı aktörler (güvenlik güçleri, belediyeler, sağlık kuruluşları, adli makamlar, eğitim birimleri) rol oynamaktadır. Rotterdam'da yer alan merkez özellikle radikalleşme meselesine odaklanmaktadır. Merkezde radikalleşmiş veya risk altında olan gönüllü bireyler ile haftada iki kere görüşmeler gerçekleştirilmektedir. Yılda iki kere merkezde toplanan veriler belediye başkanına sunulmakta ve kent düzeyindeki politikaların belirlenmesinde kullanılmaktadır. Stockholm kentindeki iyi uygulama 1998 yılında kurulan "EXIT Fryshuset" sivil toplum kuruluşudur. Kent yönetimi ile birlikte faaliyet yürüten kuruluşun amacı beyaz üstünlüğünü savunan gruplardan ayrılmak isteyen bireylere destek olmaktır. Kuruluş aşırı sağcı düşüncelere ilişkin çevrimiçi tartışmalar gerçekleştirmektedir. Ayrıca gençlere yönelik eğitim ve destek programları düzenlemektedir (Proctor, 2019: 22-25). Tablo 1'de yer alan son iyi uygulama Kopenhag kentinde kurulan aşırıçılık ve radikalleşmeyi önleme birimidir (Forebyggelse af ekstremisme og radikal isering, VINK). Belediye tarafından oluşturulan birim radikalleşmeden etkilenen ailelere ve genel olarak halka destek sağlamaktadır. Birim bünyesinde ailelere uzmanlar tarafından eğitimler verilmektedir (Hemmingsen, 2015: 32).

SONUÇ

Kentsel güvenlik açısından terörizm geçmişte olduğu gibi gelecekte de önemli bir tehdit olarak varlığını sürdürecektir. Terörizme karşı mücadele sürecinde sadece fiziki güvenlik odaklı düşünmek yeterli değildir. Kentsel güvenliği sağlamaya yönelik salt teknik çözümler de yetersiz olmaktadır. Dayanıklılık ve hazır olma kavramları teröre karşı güvenli kent politikalarının belirlenmesinde yararlı olabilecek araç kavramlardır. Kavramların yanı sıra çalışmada belirtilen tahmin et, önle, koru ve cevap ver stratejisi; erken, zamanında ve geç önleme yaklaşımı; nihai olarak kriz ve yönetim döngüsü terörizme karşı kentsel güvenlik politikalarının belirlenmesinde araç olarak kullanılabilir. Bu yaklaşımlar somut politika önerileri değildir, ancak yaklaşımların politika belirlemede yol haritası olarak kullanılabilmesi mümkündür. Terörizme karşı yeni kentsel güvenlik politikaları fiziki yapıya ve topluma odaklanmaktadır. Toplum temelli politikalar toplum dayanıklılığı ve hazır olma temellidir. Toplum dayanıklılığı terör saldırıları karşısında bireylerin ve toplumun dayanma, cevap verme ve iyileşme yeteneğidir. Hazır olma ise terörizm çerçevesinde kriz anlarında birey olarak hazır olmayı, uygun eylemlerin hayata geçirilmesinde bireylerin edilgen rollerinden sıyrılıp aktif rol oynamasını ifade etmektedir. Çalışmada toplum dayanıklılığı ve hazır olmanın alt boyutları dayanıklılığın inşası, iletişim, eğitim ve radikalleşmenin önlenmesi olarak belirlenmiştir. Bu boyutların Türkiye’de yerel yönetimlerin kentsel güvenlik politikalarını belirlemede araç olarak kullanılabilmesi düşünülmektedir. Toplum dayanıklılığının inşası genel olarak sosyal sermayenin artırılmasına yönelik politika ve uygulamaları içermektedir. İkinci alt boyut olarak iletişim terörizme ilişkin farkındalık çalışmaları yapmayı, bireyler ile sürekli etkileşim halinde olmayı içermektedir. İletişim alt boyutuyla belirlenen politikalar risk algısını arttırmamalı ve etkili olmak için uzun vadeli olmalıdır. Eğitim alt boyutu mevcut risklerin tek yönlü olarak bireylere anlatılmasının yetersiz olacağı düşüncesinden temellenmektedir. Bu doğrultuda her bireyin terör saldırıları (öncesi, esnası ve sonrasında) nasıl davranacağını bilmesi önem arz etmektedir. Nihai olarak bilinçli bireylerden oluşan toplumlarda saldırıların etkisi azalmaktadır. Çalışma kapsamında belirtilen son boyut radikalleşmenin önlenmesidir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen uygulamalar terör örgütlerinin insan kaynağını azalttığı gibi toplum dayanıklılığını da arttırmaktadır.

Çalışmada incelenen uygulamalardan hareketle kentler için politika belirleme ve uygulamaların geliştirilmesine yönelik birtakım öneriler getirmek mümkündür. Toplum dayanıklılığını inşası kapsamında UAVAT, #LondonisOpen, #westandtogether, We Society, RADEQUAL uygulamaları örnek alınabilir. Uygulamaların başarılı olabilmesi için halk ve sivil toplum örgütleri ile birlikte geliştirilmesine önem verilmelidir. Eğitim, iletişim alt boyutları kapsamında Barcelona'nın söylenti karşıtı stratejisi, Londra'nın Act Awareness Training, Run, Hide, Tell '#30Days30Ways' uygulamaları kent yönetimlerine örnek olabilecek uygulamalardır. Eğitimler çerçevesinde doğrudan eğitim verilebileceği gibi sosyal medya veya oyunlaştırma araçları da kullanılabilir. Londra örneğinde görüldüğü gibi bireylerin aklında kalıcı olabilecek anahtar kavram veya yaklaşımlar geliştirilebilir. Radikalleşmeyi önleme kapsamında eğitimi araç olarak kullanan uygulamalar (The Sens Critique, Safety House, VINK) örnek alınıp kentlere uygun şekilde geliştirilebilir. Kopenhag örneğinde olduğu gibi radikalleşmeden etkilenen ailelere destek birimi kurulabilir. Son olarak bir yandan toplum dayanıklılığına katkı sağlarken diğer taraftan radikalleşmeyi önlemeyi amaçlayan iyi uygulamalar (Barcelona'da ayrımcılık ofisinin kurulması, İslamafobi ile mücadele planının ortaya konulması, Londra'da Müslüman karşıtlığından etkilenenlere destek girişiminin oluşumu) diğer kent yönetimlerine örnek olabilecek niteliktedir.

Toplumsal dayanıklılık ve hazır olma çerçevesinde teröre karşı güvenli kentler için tek bir kapsamlı politika belirlemek mümkün gözükmemektedir. Her kent yönetimi diğer kentlerde yapılan iyi uygulamalardan hareketle kendi kentlerine uygun şekilde politika ve uygulamaları geliştirilebilir. Burada incelenen uygulamaların diğer kentlere doğrudan aktarımı mümkün değildir. Ancak yaklaşık 40 yıllık süreçte farklı terör örgütleri ile mücadele eden, çok sayıda masum vatandaşını teröre kurban veren ülkemiz için incelenen uygulamaların kentsel düzeyde politika yapıcılar ve karar alıcılar için örnek ve başlangıç noktası olması mümkündür.

KAYNAKÇA

Ajuntament de Barcelona (t.y.) Mesura de Govern Plamunicipal de lluitacontra la Islamofòbia. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2022, https://ajuntament.barcelona.cat/oficina-no-discriminacio/sites/default/files/Pla-Municipal-Contra-Islamof%C3%B2bia_0.pdf

Anthony, I. (2017). *Secure Cities: Inclusivity, Resilience and Safety. Insight on Peace and Security*. Stockholm International Peace Research Institute.

Barbak, A. (2017). *Linking Urban Security and Regional Development: Operationalizing Security-Development Nexus within Regional Development Agencies*. European Journal of Sustainable Development Research, 2(1), 35-42.

Barbak, A. (2019). *Analyzing security gapsat urban areas: conceptual framework for "Urban Security Divide"*. ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi 13. Uluslararası Kamu Yönetimi Sempozyumu Bildirileri Özel Sayısı. 169-179.

Barcelona City Council (2015). Plan of Action 2016-2020 Barcelona Anti-Rumour Network. Erişim Tarihi: 12 Eylül 2022, https://ajuntament.barcelona.cat/dretsdiversitat/sites/default/files/PAX%20ANGLES-comprimit_0.pdf

Berkes, F. ve Ross, H. (2013). *Community resilience: toward an integrated approach*. Society & Natural Resources, 26(1), 5-20.

Bjørgero, T. (2016). *Preventing crime: A holistic approach*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Bosher, L. ve Coaffee, J. (2008). *Urban resilience: An international perspective*. Proceedings of the Institute of Civil Engineers: Urban Design and Planning, 161(4), 145-146.

Bugliarello, G. (2003). *Urban Security in Perspective*. Technology in Society, 25(4), 499-507.

Burke, J. (2018). *Citiesand Terror: An Indivisible and Brutal Relationship*. Erişim Tarihi: 05 Eylül 2022, <https://www.theguardian.com/cities/2018/jan/29/cities-terror-attacks-brutal-relationship-terrorism>.

CARRI (Community and Regiona lResilience Institute) (2013) Definitions of

Community Resilience: An Analysis. Erişim Tarihi: 14 Eylül 2022, <https://s31207.pcdn.co/wp-content/uploads/2019/08/Definitions-of-community-resilience.pdf>

Coaffee, J. (2009). *Terrorism, Risk and the Global City: Towards Urban Resilience*. Ashgate Publishing.

Coaffee, J. (2021). *Future proofing against shock: Institutional responses to terrorist risk in London, 1990–2020*. *Applied Geography*, 133, 102493.

Coaffee, J. (2022). *The War on Terror and the Normalisation of Urban Security*. Routledge.

Coaffee, J. ve Rogers, P. (2008). *Rebordering the City for New Security Challenges: from Counter-Terrorism to Community Resilience*. *Space and Polity*, 12(1), 101-118.

Eşki Uğuz, H. (2010). *Sosyal Sermaye. Kişisel ve Kurumsal Gelişmeye Farklı Bir Yaklaşım*. Ankara: Orion Kitabevi.

European Commission (2020). *A Counter-Terrorism Agenda for the EU: Anticipate, Prevent, Protect, Respond*. Erişim Tarihi: 01 Eylül 2022, <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52020DC0795>

Gatewood, C. ve Boyer, I. (2019). *Building Digital Citizenship in France Lessons from the Sens Critique Project*. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022, https://www.isdglobal.org/wp-content/uploads/2019/03/Sens-Critique-uk-screen_E3.pdf

Gökçe, G. (2007). *Güçlü ve Zayıf Devlet Tartışmaları Bağlamında Türkiye*. Konya: Çizgi Kitabevi

Gökçe, G. (2016). *Critical Analysis of Failed State Concept. The 2nd. International Conference on the Changing World and Social Research (ICWSR'2016) Conference Proceeding Book*. Barcelona, Spain.

Gökçe, G. (2017). *Phenomenon of Failed State and Refugee/Immigration Problem: Analysis on Syria Example*. *Inquiry* 3(1), 9-18.

Gökçe, G. (2020). *Başarısız Devletlerde Devlet ve Toplum/Millet İnşası Sorunu*. T. Erdem. (Ed.), *Milliyetçilik*. (ss. 68-82). Antalya: Otorite.

Gökce, G. ve Gökce, O. (2015). *Devlet Kapasitesi: Kavramın Kuramsal Çerçevesi, Bileşenleri ve Türkiye'nin Görünümü*. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 17(2), 1-34.

Gündüzöz, İ. (2016). *Türkiye ve Dünyada Güvenli Kent Yaklaşımı: Kentsel Güvenlik mi? Güvenli kent mi?*. Türk İdare Dergisi. 483, 335-368.

Harris, T. (2016). An Independent Review of London's Preparedness to Respond to A Major Terrorist Incident. Erişim Tarihi: 06 Eylül 2022,

https://www.london.gov.uk/sites/default/files/londons_preparedness_to_respond_to_a_major_terrorist_incident_-_independent_review_oct_2016.pdf.

Helfstein, S. (2014). *Social Capital and Terrorism*. Defence and Peace Economics, 25(4), 363-380.

Hemmingsen, A. S. (2015). *An Introduction to the Danish Approach to Countering and Preventing Extremism and Radicalization* (No. 2015: 15). DIIS report.

Independent Commission on Multilateralism (2015). *Fragile States and Fragile Cities*. Erişim Tarihi: 02 Eylül 2022, https://www.icm2016.org/IMG/pdf/discussion_paper-fragile_states_and_cities_final.pdf

Kaypak, Ş. (2016). *Kentsel Bir Sorun Olarak Kentsel Güvenlik*. Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, 4(33), 35-50.

Köseoğlu, Ö. (2019). *Metropolitan Kentlerin Geleceği Yeni Yaklaşım Model ve Uygulamalar*. SETA Yayınları.

Lenos, S., Haanstra, W., Keltjens, M. ve Donk, M. (2017). *RAN Polarisation Management Manual*, RAN Centre of Excellence. Erişim Tarihi: 13 Eylül 2022, https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2020-09/ran_edu_pol_meeting_polarisation_management_stockholm_10-11_05_2017_en.pdf

Maslow, A. H. (1943). *A theory of human motivation*. Psychological Review, 50, 370-396.

Maslow, A. H. (1969). *The farther reaches of humannature*. Journal of Transpersonal Psychology, 1(1), 1-9.

Moffett, H. Ve Coombe, M. (2019) Community Preparedness Report 2019. Counter Terrorism Preparedness Network (CTPN) Erişim Tarihi: 13 Ağustos 2022, https://www.london.gov.uk/sites/default/files/community_preparedness_report.pdf

Muggah, R. (2014). *Deconstructing the fragility: exploring insecurity, violence and resilience*. Environment and Urbanization, 26(2), 345-358.

Norris, F. H., Stevens, S. P., Pfefferbaum, B., Wyche, K. F. ve Pfefferbaum, R. L. (2008). *Community Resilience as a Metaphor, Theory, Set of Capacities, and Strategy for Disaster Readiness*. Am J Community Psychol, 41(1-2), 127-150.

OSCE (Organization for Security and Co-operation in Europe) (2014). *Preventing Terrorism and Countering Violent Extremism and Radicalization that Lead to Terrorism: A Community-Policing Approach*. Vienna: Stanzell Druck.

Pearce, J. M., Lindekilde, L., Parker, D. ve Rogers, M. B. (2019). *Communicating with the public about marauding terrorist firearm attacks: results from a survey experiment on factors influencing intention to "Run, Hide, Tell" in the United Kingdom and Denmark*. Risk Analysis, 39(8), 1675-1694.

Proctor, N. (2019). Anti-Radicalisation Report Counter Terrorism Preparedness Network (CTPN). Erişim Tarihi: 15 Ağustos 2022, https://www.london.gov.uk/sites/default/files/ar_report_web_ne_6.11.19.pdf.

Rogers, M. B., Amlôt, R., Rubin, G. J., Wessely, S. ve Krieger, K. (2007). *Mediating the social and psychological impacts of terrorist attacks: The role of risk perception and risk communication*. International Review of Psychiatry, 19(3), 279-288.

Schmid, A. P. (2021). Terrorism Prevention: Conceptual Issues Definitions, Typologies and Theories. A. P. Schmid. (Ed.), *Handbook of Terrorism Prevention and Preparedness*. (pp. 13-48). International Centre for Counter-Terrorism.

Swanstrom, T. (2002). *Are Fear and Urbanism at War?*. Urban Affairs Review, 38(1), 135-140.

Şahin, S. Z. (2016). *Kentler teröre karşı nasıl daha güvenli hale gelir?*, Erişim Tarihi: 21 Ağustos 2022, <http://www.aljazeera.com.tr/gorus/kentler-terore-karsi-nasil-daha-guvenli-hale-gelir>.

Tikka, M. M. T. (2019). *Ritualisation of crisis communication: Crowd-enabled responses to the Stockholm terror attack on Twitter*. Nordicom Review. 40, 105-120.

Tulumello, S. (2017). *Toward a Critical Understanding of Urban Security Within The Institutional Practice of Urban Planning: The case of the Lisbon Metropolitan Area*. Journal of Planning Education and Research, 37(4), 397-410.

UAVAT (2020). *Projecte generedesembre 2020 Memòria explicativa de l'actuació*. Erişim Tarihi: 07 Eylül 2022, https://www.uavat.es/wp-content/uploads/2021/04/memoria2020_ok-1.pdf

UN-HABITAT (2007). *Enhancing Urban Safety and Security: Global Report on Human Settlements 2007*. Earthscan.

Westbrook, T. ve Schive, T. (2021). *Urban security and counter terrorism*. Journal of Strategic Security, 14(3), 70-85.

Yılmaz, V. (2019). *Kentlerin Gelişiminde Terörün Etkilerinin Değerlendirilmesi*. Bitlis Eren Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 213-223.

<https://fragilestatesindex.org/frequently-asked-questions/what-does-state-fragility-mean/>, Erişim Tarihi: 01 Eylül 2022.

<https://www.dhs.gov/plan-and-prepare-disasters>. Erişim Tarihi: 10 Eylül 2022.

<https://www.paris.fr/pages/des-gestes-qui-sauvent-3389>. Erişim Tarihi: 23 Eylül 2022.

<https://www.westandtogether.org.uk/about-us/>, Erişim Tarihi: Erişim Tarihi: 18 Eylül 2022.

